

A sajtó-helyreigazítás 'újrakodifikálásának' kritikája

KISBÁN TAMÁS*

A sajtószabadságról és a médiatartalmak alapvető szabályairól szóló 2010. évi CIV. törvény (Smtv.) 2011. január 1-jei, a 2013. évi V. törvénnyel szabályozást nyert új Polgári Törvénykönyv (Ptk.) 2014. március 15-i hatálybalépése óta eltelt idő és a gyakorlati alkalmazás megteremtette a lehetőségét egy, a sajtó-helyreigazítást érintő kodifikációs szempontú áttekintő vizsgálatnak. A vizsgálatot egyrészt rendszertani oldalról, másrészt a gyakorlat kívánalmi és eredményei alapján végeztem el.

A sajtó-helyreigazítás jelenlegi speciális módozatú szabályozása szerint az alábbiakban jogalkotáson, kodifikáción minden olyan jogalkotói tevékenységet értek, mely a hatályos joganyag megszövegezését, jogforrásokban való elhelyezését jelenti.

Alapvető hipotézisem – mely a szabályozás megjelenéskor is felvetődött –, hogy a módosulás kellő előtanulmányok nélkül, és nem a gyakorlat átfogó áttekintése eredményeképpen született. A sajtó-helyreigazítás újraszabályozása egyrészt alaki és anyagi jogi eltérést jelentett a korábbi, a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény (1959-es Ptk.) szabályozásához képest, mely csak látszólagos megújítást eredményezett, számos hiányossággal. Az alaki természetű újdonság az Smtv.-ben, tehát a speciális, sajtóval foglalkozó szabályok között való elhelyezés. Az anyagi jogi módosulás pedig összefonódott az új jogszabályban való szabályozás jogalkotói igényével és jogtechnikai lehetőségével, valamint a tudományos közélet és gyakorlat kívánalmaival.

1. Hazai kodifikációtörténet

A magyar jogfejlődésben a sajtó-helyreigazítási jog önálló, ágazati jogszabályban jelent meg, a magánjogi kódexben való szabályozása évtizedekig fel sem merült. A sajtóról szóló 1914. évi XIV. törvény cikk¹ a helyreigazítási jogról tartalmazott szabályozást, mely alapvetően sajtórendészeti eljárás volt, és érvényesítésekor még a büntető perrendtartás is kiegészítő eljárási szerephez

* Bíró, Fővárosi Ítéltábla. E-mail: kisbantamas@fovitb.birosag.hu

¹ 1914. évi XIV. tc. 20. § A hatóság, amelyről vagy az, akiről valamely időszaki lap nyíltan vagy burkoltan valótlan tényeket közölt vagy való tényeket hamis színben tüntetett fel, követelheti az időszaki lapban megjelent közleményre vonatkozó helyreigazító nyilatkozatának közlését.

juthatott.² Már ebben az időszakban megkezdődött az egységes magánjogi jogszabályalkotás,³ melynek első mérföldköve az 1928. évi magánjogi törvényjavaslat (Mtj.) is csak szükségszerűen szól a személyiség jogáról, nem érintve a helyreigazítási jogot.⁴

Az 1959-es Ptk. hatálybalépését éppen egy évvel megelőző, a sajtóval kapcsolatos egyes kérdésekről szóló 26/1959. (V. 1.) Korm. rendelet keletkezése⁵ is jelzi, hogy a jogszabály-alkotási folyamat nem számolt a sajtó-helyreigazításnak a magánjogi kódexbe korpóralásával, és még tisztán polgári jogi jogintézményként sem tekintett arra, hiszen továbbra is részben alkalmazni rendelte a büntető perrendtartás szabályait.⁶ Változást annyiban hozott a korábbiakhoz képest, hogy szankcionálta a valótlan tény híresztelését is.⁷ A továbblépést az 1972. évi 26. számú törvényrendelet jelentette, mely a polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvénybe (Pp.) helyezte a sajtó-helyreigazítási jog valamennyi szabályát, és teljesen lehántotta a jogintézményről a sajtórendészeti jelleget. Röviddel ezt követően már voltak jogelméleti fejtegetéseken keresztül napvilágot látott utalások a kifejezetten magánjogi értékelésről, és a polgári törvénykönyvben való elhelyezés szükségességéről.⁸ Petrik Ferenc az 1959-es Ptk. első átfogó reformja előtt síkra szállt „a sajtó-helyreigazításra vonatkozó – a Polgári Perrendtartásban elhelyezett – szabály anyagi jogi megalapozásáért”.⁹ A jogintézmény teljes történeti diadalát az 1959-es Ptk.-ba az 1977. évi IV. törvénnyel történt felvétel jelentette.

Az új jogszabály, az Smtv. hatálybalépésével az 1959-es Ptk.-ban a sajtó-helyreigazítás csak egy utaló szabály maradt, pedig a 2008-ban az új polgári törvénykönyv vitatervezetének szerzői által megjelentetett szakértői javaslat 2:120. § (1)–(2) bekezdései¹⁰ még a személyhez fűződő jogok megsértése esetén alkalmazható szankciók között szerepeltették. A 2009-ben közölt, kizárólag törvényszöveget tartalmazó anyag szintén tartalmazta a sajtó-helyreigazítást mint a személyiségi jogsértés esetére fenntartott speciális igényt.¹¹ A szabályozási koncepció egyértelműen utalt arra, hogy a sajtó-helyreigazítás „a polgári jogi személyiségvédelem egyik fontos intézménye és (...) a polgári jogi jogkövetkezmények sorából nem iktatható ki”.¹²

² ERŐSS Pál: A sajtóhelyreigazítási eljárás. *Magyar Jog*, 1973/7. 408.; 1914. évi XIV. tc. 45. §.

³ Az országgyűlés képviselőháza által először 1915. május 5. napján került beterjesztésre a polgári törvénykönyv javaslata.

⁴ Mtj. 107–109. §.

⁵ A rendelet preambuluma szerint az új szabályozásra azért került sor, mert „az idejétmúlt és a nehezen áttekinthető szabályozás akadályozta a helyreigazítási jog érvényesülését”. Benárd Aurél megállapította azt is, hogy a bíróságokon hosszú éveken keresztül nem indult helyreigazítási ügy. BENÁRD Aurél: A helyreigazítási jog. *Magyar Jog*, 1959/5. 129.

⁶ 26/1959. (V. 1.) Korm. rendelet 23. §.

⁷ 26/1959. (V. 1.) Korm. rendelet 13. § (1) bekezdés.

⁸ ERŐSS i. m. (2. lj.) 410.

⁹ PETRIK Ferenc: Gondolatok a Polgári Törvénykönyv módosításának főbb kérdéseiről. *Magyar Jog*, 1977/1. 20.

¹⁰ VÉKÁS Lajos (szerk.): *Szakértői javaslat az új Polgári Törvénykönyv tervezetéhez*. Budapest, CompLex, 2008. 172. (A javaslat csak a sajtó-helyreigazítás tényállását és egy utaló szabályt tartalmazott az eljárási szabályok egyéb törvényben történő megállapítására.)

¹¹ A hatályba nem lépett 2009. évi CXX. törvény 2:90. § (1) és (2) bekezdései. (A szöveg a helyreigazítási igény alapját képező esetek meghatározásán túlmenően megtartotta az 1959-es Ptk. helyreigazítás megjelentetésének módját, idejét tartalmazó szabályt is.)

¹² PETRIK Ferenc: A Polgári Törvénykönyv „A személyek” című könyvének szabályozási koncepciója (Vitaindító tézisek). *Polgári Jogi Kodifikáció*, 2001/4–5. 20.

A Ptk. azonban nem tartalmazza a jogintézményt, és egyesek úgy vélik, az egységes magánjogi szabályozás ezáltal egy ‘tehertől’ szabadult meg.

Az Smtv. hatálybalépésével a sajtó-helyreigazítás szabályai lényegében három különböző (1959-es Ptk., Smtv., Pp.) jogforrásban szerepeltek. Ez a megoldás nyilvánvalóan indokolatlan volt, és a szabályozás rendszerező elvének kétségességét vetette fel. Az Smtv. általános indokolása kitért arra, hogy „az intézmény jogrendszerbeli elhelyezését az 1914. évi sajtótörvényhez hasonlóan” a polgári törvénykönyv helyett az új jogszabályi keretek között kívánta elvégezni. Ez elviekben azonban csak annyit jelentett, hogy az Smtv. a – jogfejlődés során kialakult – sajtó-helyreigazítási jog tényállását (a jogsértés meghatározását) és a sajtó közlési kötelezettségére irányadó szabályokat átvette az 1959-es Ptk.-ból, és azt cizellálta a médiaszolgáltatások és a sajtótermékek modern sajátosságaira.¹³ A jogszabályszövegnek új, alaki jogforrásba helyezése és jogszabályi indokolással való ellátása során a jogalkotó nem volt figyelemmel arra, hogy a korábbi szabályozási mód egy univerzális megoldást alkalmazott, és minden, a sajtó-helyreigazításra irányadó anyagi jogi szabályt magában foglalt. Így fordulhatott elő, hogy a helyreigazítási jog egyes, alapvetően anyagi jogi jellegű szabályai mind a mai napig a Pp.-ben, egy eljárási jogszabályban szerepelnek.¹⁴ Ez a tény máig olyan egyedi esetekben is megnyilvánuló anomáliákhoz vezet, hogy a jogkeresők sem tudnak megfelelő különbséget tenni a sajtó-helyreigazítás anyagi jogi és eljárásjogi szabályai között. [Ilyen, amikor a sajtó-helyreigazítási perben a Pp. 342. § (1) bekezdésében foglalt, a sajtótól igényelhető helyreigazításra irányadó harminc napos határidőt illetve a perindításra nyitva álló tizenöt napos határidőt, perjogi értelemben vett eljárási határidőnek tekintik, holott ez a helyreigazítás kérésének pert megelőző szakasza.]

Elsődleges következtetésünk ezért az, hogy az Smtv. hatálybalépésével a sajtó-helyreigazítás következetes és átgondolt újrakodifikálásáról nem beszélhetünk.

2. Magánjogi kontra jogági szabályozás

Lehetséges pro és kontra érveket hozni a kódex-szabályozás és a teljesen elkülönült jogszabályi rendezés mellett is, azonban a mostani mindenképpen öszvérmegoldás marad, a történeti szemlélet hangoztatása, de a történeti evolúció feldolgozatlansága miatt.

Elvitathatatlan, hogy a helyreigazítás joga tíz körömmel kapaszkodik a jóhírnév megsértésének tényállásába, hiszen ahhoz képest a jogsértő személyében és a jogsértés megjelenési módjában jelent speciális, szűkítő megkülönböztetést. A jogsértés megállapításához és a helyreigazítás elrendeléséhez, mint szankcióhoz nem szükséges a közlés sértő jellege. A jóhírnév megsértésének szankcionálása a személyiségvédelem gerincét képezi, elsősorban azért, mert a gyakorlatban ez a személyiségi jog van leginkább kitéve a jogsértő befolyásoknak. A sajtó-helyreigazítás a jogvédelem sajátos eszközeként a jóhírnév védelmének leghatásosabb eszköze is egy-

¹³ Vö. 1959-es Ptk. 79. § (1)–(2) bek. és Smtv. 12. § (1)–(2) bek.

¹⁴ Pp. 342. § (1)–(2) bek., 343. § (1) bek.

ben, mert a személyiségvédelem szankciós rendszeréhez is illeszkedik elégtételt adó funkciója révén. Az 1959-es Ptk. korábban hatályos 79. § (1) bekezdésében szerepelt kitétel szerint, a jogában sértett „a törvényben biztosított egyéb igényeken kívül” igényelhetette a helyreigazító közlemény megjelentetését. Ez is egyértelműen utalt az 1959-es Ptk. szankciórendszerének kölcsönhatására és összefonódására.¹⁵ Az 1959-es Ptk. 84. § (1) bekezdésének c) pontja szerinti konkrét elégtételadáshoz, mint polgári jogi igényhez a sajtó-helyreigazítást pedig szinte rokoni szálak fűzték. Ez a rokonság mit sem változott a Ptk. ilyen irányú szabályozása és a helyreigazítás jogszabályi különállása következtében.

A sajtó-helyreigazítási jogosultságot a magam részéről elsősorban személyiségvédelmi esz-köznek tekintem. Ezzel szemben Koltay András amellet érvel, hogy a jogintézményt ugyan a személyiség hatékonyabb védelme hívta életre, mára azonban alkalmazásával sokkal inkább a közönség megfelelő tájékoztatásához való joga kerül előtérbe.¹⁶

A gyakorlati alkalmazás eredményeként a megfelelő tájékoztatáshoz való közeledés azonban nem létezhet a valótlan közléssel érintett személy tényleges jogérvényesítése nélkül. Az igénylő kifejezetten a személyével kapcsolatos valótlan tényállítást, híresztelést, való tény hamis színben történő feltüntetését – függetlenül ezek sértő tartalmától – minősíti sérelmesnek, amikor a helyreigazítás eszközével lép fel. Ez az érintettség¹⁷ pedig feltételezi a személyes igényérvényesítés szükségességét. A sérelem jellege és a jogérvényesítés sajátossága azonos a személyiségi jogok megsértésére kialakított szankciók alkalmazásakor vizsgáltakkal.

A sajtó-helyreigazítási jognak, mint alanyi jogosultságnak a polgári törvénykönyvtől való teljes eltávolítása álláspontom szerint nem indokolt. Egyrészt a jogintézmény hazai jogfejlődése és polgári jogi letisztulása, másrészt, mint a személyiségi jogvédelem objektív eszközének helye van – más jogszabályra utalás nélkül is – egy jogági törvénykönyvben. A Ptk. – vélhetően az akkor még befejezetlen magánjogi kodifikációs folyamat miatt – az Smtv. hatálybalépése után már lemondott a helyreigazítási jognak a személyiségi jog megsértése esetén alkalmazható, a törvénykönyvben is deklarált szankciók közé való felvételéről. Megjegyzendő, hogy a jogösszehasonlítás alapján sok tekintetben a Ptk. egyik mintájának tekintett holland polgári törvénykönyv (Nederlands Burgerlijk Wetboek, 6:167. §) is szabályozza a hazai sajtó-helyreigazítási joghoz hasonlatos jogosultságot.

A jelenlegi helyzetet szem előtt tartva utalok arra, hogy a Ptk. kerüli a más jogforrásokra való közvetlen, szövegszerű utalást, de nyilvánvalóan számos esetben az adott jogintézmény részletes szabályait más jogforrás tartalmazza (például társasház, kisajátítás). A korábbi megoldásra utalva pedig az emelhető ki, hogy a sajtó-helyreigazítás szabályozási terhe lehet az az elv, miszerint a Ptk. ne tartalmazzon nem perjogi jellegű eljárási szabályokat. Ez azonban nem egyedülálló jelenség, mert hasonló megoldást alkalmaz a Ptk. például a birtokvédelem esetében is.

¹⁵ Az 1959-es Ptk. 79. § (1) bekezdésének idézett kitétele volt hivatott végérvényesen rendezni azt a gyakorlati vitát is, amely annak eredményeként alakult ki, hogy az 1972. évi 26. számú tv. hatálybalépése után voltak olyan felvetések, melyek szerint a jóhírnév és becsület személyiségi jogainak sajtó általi megsértése esetén csak a sajtó-helyreigazítás szabályai szerint lehetséges eljárni.

¹⁶ KOLTAY András: Sajtó-helyreigazítás és válaszjog: a sajtószabadság korlátja vagy kiterjesztése. *Iustum Aequum Salutare*, 2008/4. 148–150.

¹⁷ Vö. Pp. 342. § (1) bek.

Egyes korábbi felfogások az önálló sajtójogi jogalkotás igényét fogalmazták meg azzal, hogy ennek alapvetően korszerű igazgatási vetületét¹⁸ hangsúlyozni kell a szabályozás során, a sajtó-helyreigazításnak a magánjog rendszerében hagyásával. Ugyanakkor a Ptk. szabályozási koncepciójának kidolgozása során¹⁹ felmerült a sajtó-helyreigazítás külön jogszabályba (a sajtó-törvénybe) integrálása is. Az utóbbi megoldás gyakorlati és elméleti szempontú kiérlelése nem ismeretes a jogirodalomban. Az Smtv. munkálataival egy időben elvégzett, a médiaszolgáltató-sokról és a tömegkommunikációról szóló 2010. évi CLXXXV. törvény (Mtv.) megalkotásával kapcsolatos kodifikációs munka nagyban támaszkodott a 2008 elejére elkészült Nemzeti Audiovizuális és Média Stratégia elveire, megoldásaira, de ez a mostanihoz hasonló külön szabályozással nem számolt. Az is következtethető,²⁰ hogy az Smtv. megalkotása előtt a helyreigazítási és válaszadási jog nemzetközi összehasonlító jellegű vizsgálatára kormányzati szinten nem került sor. Ilyen kutatás csak 2010 után, 2011–2012-ben, a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság megrendelésére készült.

3. A hatályos normaszöveg vizsgálata

Az Smtv. 12. § (1) bekezdésében foglalt szabály alapján a helyreigazítási tényállás fő tartalma szerint megegyezik a korábbi szabályozással, vagyis sajtó-helyreigazítás akkor igényelhető a jogsértőtől, ha az közleményében valótlan tényről állít, híresztel vagy való tényről hamis színben tüntet fel. A jogsértés definiálása teljes egészében azonos az 1959-es Ptk. korábbi szabályával. Az Smtv. részletes indokolása azt a látszatot kelti, mintha a szabályozás valamilyen novumot is magában foglalna, amikor leszögezi, hogy „[a] törvény szerint nem csupán a hamis tényállítások, hanem a becsületet, emberi méltóságot sértő egyéb közleményekkel szemben is lehetséges a sajtó-helyreigazítási jog gyakorlása.” Téves az indokolásnak az ilyen módon való különbségtétele, ugyanis a korábbi, ugyanilyen tartalmú szabály is védte a becsülethez fűződő személyiségi jogot és az emberi méltóságot, azzal, hogy az ezen jogokat érintő valótlan tartalmú közléseket nem hagyta meg a közönség kizárólagos ismeretforrásaként, hanem helyreigazítást rendelt.²¹ Úgy tűnhet, mintha a jóhírnév-sértéshez mint rokontényálláshoz képest bővítette volna a jogalkotó a szabályozást, holott a tényállás többlettartalmat nem hordoz. A fentiekben rámutattunk, hogy a helyreigazítás alapvetően a jóhírnév védelmét erősítő jogintézmény, de attól annyiban eltér, hogy jellemzően a közlésnek sértő tartalmat nem kell hordoznia a helyreigazítás elrendeléséhez. A sajtó-helyreigazítás elrendelése alapvetően egy értékmentes ítélet eredménye, amennyiben pusztán azt kell vizsgálni, illetve bizonyítani, hogy a közlés megfelel-e a megismerhető és rendelkezésre álló tényeknek. Abban egyébként van különbségtétel az egyes államok helyreiga-

¹⁸ SARKADY Ildikó: Az önálló sajtótörvény problematikája és a kormányzati irányítás. *Infokommunikáció és Jog*, 2004/4. 121.

¹⁹ PETRIK i. m. (12. lj.) 20.

²⁰ Vö. KOLTAY András: A válaszadási (sajtó-helyreigazítási) jog, európai összehasonlításban. *Jogtudományi Közlemény*, 2013/7–8. 346. A szerző jelzi, hogy nagyban támaszkodott a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság megrendelésére, 2011–2012 között elvégzett nemzetközi kutatás eredményeire i. m. (16. lj.).

²¹ Vö. 57/2001. (XII. 5.) AB határozat, indokolás, II. 10. pont.

zítási, illetve válaszadást lehetővé tevő szabályai között, hogy az igényérvényesítéshez elegendő-e a hamis tényállítás, vagy szükséges esetleg a jogsértő jelleg is.²² Ez utóbbi szabályozási módszer szűkíti a helyreigazítás igénylésének lehetőségét, de ilyen szűkítést a hatályos magyar jog nem alkalmaz.

Nyugtalanítóbb azonban a terminológia megválasztása, és a dogmatika szempontjából az Smtv. 12. § (1) bekezdésének szankciót meghatározó része, mely szerint a jogában sértett „[k]övetelheti olyan helyreigazító közlemény közzétételét, amelyből kitűnik, hogy a közlés mely tényállítását valótlan, megalapozatlan, mely tényeket tüntet fel hamis színben és ehhez képest melyek a való tények”.

A jogszabály szövege az elméleti és gyakorlati szempontokat figyelembe véve sem megfelelően precíz. Ezt pedig a 'megalapozatlanság' terminológiájának a törvényszövegbe emelése adja. Először az tűnhet fel, hogy a vizsgált norma hipotézisében a „megalapozatlan” tényállítás nem is szerepel. Amennyiben a tényállítás tartalma okozza a jogsérelmet, az kizárólag a tény valótlanágával leírható, mert egy tény vagy létezik, vagy nem, minőségi különbségek nincsenek. A valóság és valótlanág terminológiája közötti átmenetet a való tény hamis színben való feltüntetése jelenti, mely része a tényállásnak. A jogalkotó a valótlan tényállítás mellett – mintegy halmazként – szükségtelenül a megalapozatlan tényállítást is szankcionálni igyekezett, ráadásul a kettőt az „illetve” kötőszóval társítva, melynek és/vagy jelentése is használatos.

Másrészről a „megalapozatlan” kifejezés alkalmazása a sajtó-helyreigazítás rendszerében azért is kerülendő, mert megalapozatlannak egyes vélemények minősülhetnek. A sajtó-helyreigazítás gyakorlata azonban – alapvetően a fogalmi kizártság okán – elzárkózik a vélemények helyreigazíthatóságától.²³

A személyiségi jogokat hátrányosan befolyásoló véleménynyilvánításokkal kapcsolatos megfelelő megoldásként a válaszadás jogát²⁴ szokás említeni. A sajtóról szóló 1986. évi II. törvény 6. §-a 1990-ig tartalmazott a válaszadási kötelezettséggel kapcsolatos szabályt, ez azonban nem egyezett meg az általunk hivatkozott joggal. Az 1998/T/34. számú törvényjavaslat a „[t]ársadalmilag hátrányosnak tekintett vélemény és értékelés közlése esetén” biztosította volna közlemény közzétételét a vélemény vagy értékelés cáfolatára, de a kibontakozott szakmai és közéleti vita hatására az Országgyűlés nem tűzte napirendjére a javaslatot. Ezzel szemben napirendre tűzte, és 2001. május 29-én el is fogadta az 1959-es Ptk. módosításáról szóló javaslatot, melynek szabályozása az akkor hatályos sajtó-helyreigazítási szabályozást úgy módosította volna, hogy az, akinek a személyiségi jogát a sajtóban közzétett vélemény vagy értékelés sérti, a saját véleményének vagy értékelésének közzétételét is követelheti.²⁵ A köztársasági elnök a törvényt nem írta alá, és utólagos normakontroll keretében az aggályosnak ítélt rendelkezések vizsgálatát kérte az Alkotmánybíróságtól. Az Alkotmánybíróság az 57/2001. (XII. 5.) határozatával a válaszadási jog szabályozási módjának alkotmányellenességét állapította meg. A határozatban arra következtetett, hogy:

²² KOLTAY i. m. (20. lj.) 349.

²³ PK. 12. számú állásfoglalás.

²⁴ Terminológiai elhatárolásokkal kapcsolatosan lásd KOLTAY i. m. (20. lj.) 343–344.

²⁵ Lásd TÉNYI Géza – UDVARY Sándor: A vélemény és válasz: új Szkülla és Kharübdisz? *Jogtudományi Közlemény*, 2001/11. 469.

„[a] helyreigazítási kötelezettség mellé lépő válaszközlési kötelezettség, a válaszadási jog gyakorlásának korlátozása nélkül történő meghatározása a sajtószabadság (szerkesztési szabadság) jelentős sérelmét idézi elő. Emellett a nehezen kiszámítható súlyú jogkövetkezmények a vélemények közlésével szemben is visszatartó hatással járnak. A (...) szabály nem teremt arányosságot egyrészt az emberi méltóság és a jó hírnév alapvető jogának védelmére biztosított válaszadásról szóló szabály által elérhető eredmény, másrészt a sajtó és a véleménynyilvánítás szabadsága alapvető jogának korlátozásával előidézett hátrány között.”²⁶

A Ptk. megalkotásának folyamata során utalás történt arra, hogy a szabályozásnak reagálni kell a kor kihívásaira annyiban is, hogy a sajtó-helyreigazítás szabályainak a nyomtatott, az elektronikus és az internetes közlésekre is ki kell terjednie.²⁷

A legnagyobb kihívást az internetes közlések jelentették, amivel a bírói gyakorlat is csak fokozatosan küzdött meg. Az online lapok és a papíralapon megjelenő online mutációk megjelenését követően nyilvánvaló volt a felismerés, hogy a helyreigazításnak ezek esetében is érvényesülnie kell. Rendezetlen volt azonban, hogy tartalmilag és szerkezetiileg mely megjelenések mutatnak közvetlen rokonságot a hagyományos sajtóval, és melyek a más jellegű írásos véleményformáló oldalak. A bírói joggyakorlat nem mutatott merev elzárkózást az internetes közlések helyreigazítása terén.²⁸

Az Smtv. a médiatartalom és a médiaszolgáltatások (lekérhető, lineáris) uniós irányelvhez igazodó,²⁹ valamint a sajtótermékek fogalom meghatározásaival és ezeknek a sajtó-helyreigazítási jogba integrálásával megfelelően átfogja a szervezeti és tartalmi oldalról a lehetségesen érintett megjelenéseket.

4. Ki legyen a felelős?

Kiemelkedően fontos kérdés a sajtó-helyreigazítás szempontjából, hogy a jogalkotó hová kívánja telepíteni a tényleges sajtójogi felelősséget. Vagyis anyagi jogi szempontból mely szervezet, személy köteles a helyreigazításra, eljárásjogi szempontból pedig kivel szemben kell a peres eljárást kezdeményezni.

Alapvetően két megoldás kínálkozik, melyek elfogadásához erős érvek társíthatók, és az is megfogalmazható, hogy ami az egyiknél erősség, a másiknál ugyanolyan gyengeségként jelentkezik.

²⁶ 57/2001. (XII. 5.) AB határozat, indokolás II. 12. pont.

²⁷ KISFALUDY András: A Kodifikációs Szerkesztőbizottság a személyhez fűződő jogok törvényi szabályozásának módosításáról szóló törvénytervezetről. *Polgári jogi kodifikáció*, 2000/4. 23.; lásd még: HAVASI Péter: A személyek polgári jogi védelmére vonatkozó szabályozás kritikai elemzése, javaslat az új szabályozásra. *Polgári jogi kodifikáció*, 2002/1. 14.

²⁸ BDT2009. 2148.

²⁹ Az Európai Parlament és a Tanács 2010/13/EU irányelve (2010. március 10.) a tagállamok audiovizuális médiaszolgáltatások nyújtására vonatkozó egyes törvényi, rendeleti vagy közigazgatási rendelkezéseinek összehangolásáról (Audiovizuális médiaszolgáltatásokról szóló irányelv) 1. cikk e) és g) pontjai.

Az egyik megoldás annak elsődleges felismerését jelenti, hogy a sajtóközlemény egyrészt egy személyhez, a szerzőhöz, rajta keresztül pedig egy közösséghez, az adott sajtótermék tartalmát alakító személyekhez lehet kötni. Ezt a személyközösséget szokás szerkesztőségnek nevezni. A másik lehetőség a jog által preferált személy választása, ami egy jogi személyiségben ölt testet. Ez az általában gazdasági társasági formában működő szervezet az alapító vagy kiadóvállalat.

A szerkesztőség helyreigazítási felelőssége azért lehet megfelelő megoldás, mert a felelősség ebben az esetben közvetlenül azon egységhez kerül, amely a sajtóközlemények tartalmát kialakítja, amely személyi oldalról tényleges értékhordozója egy sajtótermék tartalmának. Nyilvánvalóan e természetes személyek összessége szakszerűen és gyorsan tud dönteni a közleményeik tartalmával kapcsolatos kifogásokról. Ugyanakkor a szerkesztőség esetében egy, a jog szempontjából alacsony szervezeti sajátosságokkal rendelkező formáról lehet beszélni, mely fő szabályként anyagi és eljárási jogi szempontból sem rendelkezik jogképességgel. Kodifikációs szempontból kérdés, hogy mennyire szükséges terhelni a jogrendszert olyan, jogi szempontból részlegesen elismert személyiségek létrehozásával, amelyek csak bizonyos körülmények, feltételek, igények esetén jutnak általában korlátozott jogalanyisághoz.

A kiadóvállalat kodifikált sajtójogi felelőssége esetén a perlési lehetőség nem tér el az általános szabályoktól, szükségtelen kiegészítő szabály alkalmazása a perbeli jogképesség megteremtésére. Ezzel szemben a pert megelőző eljárás, és a helyreigazítás megjelentetése nehézkessé válhat, mert esetleg nem közvetlenül a sajtóközlemény tartalmát meghatározó, és a helyreigazítás tartalmát egyszerűen megítélni tudó személyhez érkezik a helyreigazítási kérelem.

A helyreigazításra köteles személy meghatározása bírósági végrehajtási szempontból is jelentős, mivel a perben felmerült pénzületi követelések behajtása (perköltség és az eljárási illeték) csak természetes személyekkel, vagy jogi személyiséggel rendelkező jogalanyokkal szemben lehetséges. Erről a sajátos problémáról, az eddigi megoldásokról, illetve jelenlegi megoldatlanságáról a későbbiekben szólok.

Az Smtv. hatálybalépését követően a sajtó-helyreigazítási perekben azonnal jelentkező probléma volt, hogy a helyreigazítási kérelmet kihez kell benyújtani, illetve az eredménytelen kérelmet követően, kivel szemben kell megindítani a pert. A Pp. 343. § (1) bekezdésének az Smtv. hatálybalépésével módosított szabálya kizárólag a médiatartalom-szolgáltatóval és a hírügynökséggel szemben tette lehetővé kereset benyújtását. A médiatartalom-szolgáltató törvényi meghatározása³⁰ miatt a megfelelő személyi kör meghatározásához a jogszabály további meghatározásait is segítségül kellett hívni.³¹ A fogalmak és meghatározások egymás mellé állításával a gyakorlat kizárólag³² arra következtetett, hogy a médiatartalom szolgáltatója csak természetes személy, jogi személy és jogi személyiséggel nem rendelkező gazdasági társaság lehet. Jogi személyiséggel nem rendelkező, természetes személyek összessége (szerkesztőség) sajtó-helyreigazítási pernek nem lehetett alanya. A jogszabály-változás azonban a Pp. 343. § (3) bekezdésének azon szabályát nem érintette, mely szerint „az (1) bekezdésben megjelölt szerv félként jár el akkor is, ha egyébként nincs perbeli jogképessége”. Ez a szabály tette lehetővé korábban a jogké-

³⁰ Smtv. 1. § 8. Médiatartalom-szolgáltató: a médiaszolgáltató, illetve bármely médiatartalom szolgáltatója.

³¹ A médiaszolgáltatás, médiaszolgáltató, sajtótermék, médiatartalom definícióit az Smtv. 1. § 1., 2., 6., 7. pontjai tartalmazzák.

³² Fővárosi Törvényszék P.20.548/2011/3-I., Fővárosi Ítéletábla Pf.20.751/2011/2.

pességgel nem rendelkező szerkesztőség perlését. Mivel a médiatartalom szolgáltatója természetes személy, jogi személy, és jogi személyiséggel nem rendelkező gazdasági társaság lehetett, esetükben a perbeli jogképeség hiánya fel sem merülhetett, ezért a Pp. 343. § (3) bekezdésében foglalt szabály – rövid ideig – teljes egészében kiüresedett és feleslegessé vált.

A jogszabályalkotó eredeti szándékára részben az Smtv. eredeti fogalommeghatározásaiból, részben az ezt követő jogszabály-módosításból lehetett következtetni, amikor a Pp. 343. § (1) bekezdése a korábbihoz hasonló tartalmat kapott, és a sajtótermék szerkesztősége ismét perelhetővé vált.

5. Szabályozási hiányosságok – gyakorlati jogfejlesztés

Érzéketlen maradt a szabályozás az internetes sajtótermékek esetében, amikor nem érintette a helyreigazítás fenntartásának, fennmaradásának idejét, vagyis azt, hogy mennyi ideig kell a helyreigazítást megjeleníteni. Ennek azért van jelentősége, mert az internetes közlések sajátossága az, hogy jogsértő tartalom esetén a jogsértés is egy bizonyos tartósságot mutat. Ezzel a tartós jogsértéssel szemben kell egy hasonlóan tartós helyreigazítást biztosítani. A jogszabály kizárólag úgy rendelkezik a helyreigazító közlemény közzétételéről, hogy azt a sérelmezett részhez hasonló módon és terjedelemben kell közzélni. Ez a meghatározás a helyreigazítás egyszerű megjelentetésével párhuzamosan nem rendelkezik az egyszerű megjelentetés időtartamáról.

A gyakorlat számára ez nem jelent törést és megoldhatatlan feladatot, mert az Smtv. hatálybalépését megelőzően is rendelkezett a megfelelő méltányos válasszal. Kodifikációs szempontból a hiány azonban ordító akkor, amikor a jogalkotó korszerű szabályozásról vall a jogszabály indokolásában, és éppen ezzel a korszerű szabályozással marad adós. Az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága (2004) 16. számú, 2004. december 15-én elfogadott ajánlása is kifejezetten foglalkozott ezzel a kérdéssel,³³ ami azt jelzi, hogy az internetes közlések esetében más szabályozási struktúrára van szükség, nem elegendő csak a helyreigazító közlemény közlési határidejének megrövidítése, és a sajtótermék fogalmának kiterjesztése az online médiára.

A joggyakorlat az Smtv. hatálybalépése előtt, és azt követően is azt a megoldást alkalmazta az internetes sajtótermékben megjelent közlés miatti helyreigazítás elrendelése esetén, hogy a helyreigazítást a sérelmezett cikk elérhetőségéig kell közzétenni. Amennyiben a jogsértő tartalmat már eltávolították, akkor ugyanannyi ideig, amíg a jogsértő közlés az adott felületen megtalálható volt, illetve egy minimumként meghatározott ideig, általában harminc napig kell megjeleníteni a helyreigazítást.

Bizonyos esetekben a jogalkotó rábízhatja a gyakorlat kialakítását, de ez alapvetően a merev szabályozás elkerülése miatt történik. A sajtó-helyreigazítás anyagi és eljárási joganyaga azonban a gyors és hatékony reparálás miatt határidőkhöz kötött, ezért egy ilyen típusú szabályozási kör, mint amilyen a helyreigazítás fenntartási idejének kérdése, pontos szabályozást igényelt volna.

³³ Vö. KÖRMENDY-ÉKES Judit – LENGYEL Márk: Az on-line helyreigazítás az európai jogi felfogásban. *Magyar Jog*, 2005/5. 311.; KISS Tibor: Sajtó-helyreigazítás az Interneten. *Magyar Jog*, 2006/11. 669.

A sajtó-helyreigazítási per eredményéhez képest is rendelkezni kell a perköltségről, ennek viseléséről azonban sem az Smtv., sem pedig a Pp. nem tartalmaz speciális szabályt. Amennyiben a perben, alperesi pozícióban a sajtótermék szerkesztősége áll, pervesztessége vagy részbeni pervesztessége esetén olyan alperessel szemben kellene perköltséget megállapítani, akinek az anyagi jogi szabályok szerint jogképessége nincs, tehát kötelezettségek sem terhelhetik. A sajtó-helyreigazítási jog 1972. évi újraszabályozásakor a jogalkotó rendeleti szinten oldotta fel a problémát azzal, hogy erre az esetre a sajtószerv alapítóját, illetve a külön felsorolt intézményeket kellett – perben állástól függetlenül – kötelezni a perköltség viselésére.³⁴ A rendelet még jóval az Smtv. hatálybalépése előtt áldozatul esett a deregulációnak,³⁵ és az Smtv. hatálybalépése után sem rendeződött a perköltség viselésének e sarkalatos kérdése.

A korábbival azonos módon, a jelenlegi szabályozás sem kívánja meg a szerkesztőség mögött álló kiadó, leggyakrabban gazdasági társaság perben állását, és esetében kötelező perben állásról sem lehet beszélni, hiszen éppen a jogszabály rendelkezik úgy, hogy a pert a perbeli jogképességgel nem rendelkező szerkesztőséggel, és kizárólag vele szemben kell és lehet megindítani. Amennyiben az eljáró bíróságok élnének is azzal a lehetőséggel, hogy a szerkesztőségek mögött álló gazdasági társaságok perbe állítására hívnák fel a felpereseket – kizárólag az esetleges perköltségben marasztalás miatt –, ennek elmulasztásához jogszabályi rendelkezés hiányában szankciót nem tudnának fűzni. Így, ha a felperes a felhívásnak nem tesz eleget, annak csak az a következménye, hogy az eredetileg perben állt felek közt dönthető el a jogvita, és a perköltségről is csak a viszonylatukban lehet határozni. A gyakorlat azonban jogszabályi rendelkezés hiányában, továbbra is alkalmazza azt az egyedül megfelelő, alperesi pervesztesség esetén alkalmazható megoldást, mellyel a bíróság a szerkesztőség mögött álló gazdasági társaságot – a perben állástól függetlenül – kötelezi a perköltség viselésére. Ez a kérdés is a jogalkotó szabályozását igényli.

6. Következtetések

A fentiekben az elvi és gyakorlati problémák megvilágításával arra igyekeztem rámutatni, hogy a sajtó-helyreigazítási joganyag törvényalkotási munkálata megítélésem szerint hibákkal volt terhes, ismét hangsúlyozva, hogy kodifikációs tevékenységen valamennyi, a helyreigazítást érintő szabály szükséges felülvizsgálatát is értem. A helyreigazítási tényállás Smtv.-be helyezésével, és a magánjogi szabályok közül való kiiktatásával a jogalkotó jelezte a jogintézmény eltérő jogági státuszát. A sajtó-helyreigazítási eljárás és per szabályainak összehangolása, megalkotása vagy kiegészítése azonban elmaradt. Kifejtett érveim alapján úgy vélem, a jogalkotási munka a szisztematikus szabályozás, a szövegezés gazdaságossága, és a szövegezés precizítása, a kodifikációs elvek sérelmével történt.³⁶

---

³⁴ 7/1972. (XI. 28.) IM rendelet 18. §.

³⁵ Az egyes jogszabályok és jogszabályi rendelkezések hatályon kívül helyezéséről szóló 2007. LXXXII. törvény 1. § (2) bek.

³⁶ Lásd DRINÓCZI Tímea – PETRÉTEI József: *Jogalkotástan*. Budapest–Pécs, Dialóg Campus, 2004. 321., 323., 371.